

ЕДИН ТИП СЛОЖНИ НАРЕЧИЯ

В книжовната и говоримата форма на съвременния български език се използват следните сложни наречия с първи елемент неясната от днешна гледна точка дума *току*: *току-виж*, *току-речи*, *току-така*, *току-тъй*, *току-що*.

Те поставят често срещан правописен проблем и може да се открият изписани по различни начини. Правилното им изписване е полуслято, т.е. със съединителна чертица между двете съставки. Този тип изписване е частен случай на общото правило полуслято да се изписват думи от различни части на речта, които са образувани от свързването на два елемента, равноправни помежду си в смислово отношение.

Тези наречия се използват предимно в разговорния стил и с различна честота. Най-рядко се среща *току-речи* в значение *почти*. Ето няколко примера от интернет сайтове:

Бойкотът от наградите и последвалият скандал няма да се разминат току-така. (Т.е. без последствия, без нищо.)

Клипчето вече и в vbox! Току-виж го вкараме в Топ 40 с Ваша помощ. (т.е. представете си.)

Току-що изтрих една снимка, как да я възстановя? (т.е. преди малко, тъкмо, ей сега.)

Първият елемент *току* също е наречие. То има старобългарски произход и по форма напомня за други наречия, които завършват на *у* (от типа на *долу*). Самостоятелно употребено в първото си основно значение, наречието е равносилно на *тъкмо*, *в същия момент*, *точно в този момент*, но в определен контекст може да означава още *изведнъж*, *неочаквано*, например:

Ана Иванович с контузия току преди „Ролан Гарос“. (т.е. тъкмо, точно преди.)

Току някой каже нещо. (т.е. изведнъж.)

Известно е, че при наречията са оцелели редица вкаменели форми за стари падежи. По този начин се запазва историческата връзка с езиковата традиция. И все пак в динамиката на днешния свят старината придобива съвсем модерни употреби, срв. следния блогърски етикет: *Всички снимки с таг току!* (т.е. от последния момент, от горещите новини – съкратено от *току-що*).

Проф. д-р Марияна Цибранска-Костова

*Секция за история на българския език
Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ – БАН*